

Takdir Üzerine

Soho'nun Baykuş Caddesi'ndeki Nürnberg Restoran'ın sözümona bohem ortamına zaman zaman girip çıkan bütün o halis muhlis bohemler arasında, Gebhard Knopfschrank'tan daha ilginçini ve tarife sığmayanını bulmak mümkün değildi. Adamın tek bir dostu yoktu ve restoranın bütün müdavimlerine ahbap muamelesi yapsa da kendisi bu ahbaplığı Baykuş Caddesi'ne ve dış dünyaya açılan kapının ötesine taşıma niyetinde gibi görünmüyordu. Pazarcı bir kadın rastgele önünden geçen kişilerle nasıl muhatap olur, tezgâhındaki malları teşhir eder, havaların durumu ve işlerin kesatlığı, arada bir de romatizma ağrıları üzerine çene çalar da bir kez olsun bu kişilerin günlük hayatlarına dahil olma veya tutkularını derinlemesine inceleme arzusu sergilemezse, Gebhard Knopfschrank'ın diğer müdavimlerle hukuku da aynen bu şekildeydi.

Anlaşıldığına göre, Pomeranya'nın bir köyünde çiftçilik yapan bir aileden geliyordu; kendisi hakkında bilinen tek şey, iki sene kadar önce domuz çobanlığı ve kaz yetiştiriciliğinin zahmet ve sorumluluklarını geride bırakarak ressam olma yolunda şansını denemek üzere Londra'ya gelmiş olduğuydu.

Meraklıların yönelttiği, "Neden Paris'e ya da Münih'e gitmediniz de Londra'ya geldiniz?" sorusuyla karşılaştığı oluyordu.

İşin aslı, ayda iki kez Stolpmünde'den Londra'ya gemi

kalkıyor, bu gemi az sayıda yolcu taşısa da yolcularından cüzi bir ücret almakla yetiniyordu; Münih ya da Paris trenlerinin bileti ise ucuz değildi. Hâl böyle olunca, yaşayacağı müthiş maceranın sahnesi Londra oluvermişti.

Nürnberg müdavimlerini uzun süre ciddi ölçüde heyecanlandıran soru, bu kaz çobanı oğlanın hakikaten Tanrı vergisi bir yeteneğe sahip, kanatlarını açmış ışığa süzülen bir deha mı, yoksa resim yapabildiğini zanneden ve mazur görülebilecek şekilde, çavdar ekmeğiyle kurulan sofraların ve domuzların yayıldığı, kum rengi Pomeranya ovalarının monotonluğundan kurtulmaya heves etmiş, atılğan bir delikanlı mı olduğuydu. Şüphe edip temkinli davranmak için haklı gerekçeler mevcuttu; bu ufak restoranda toplanan sanatçı grupları içinde, kendilerini müzik, şiir, resim veya sahne sanatları alanlarında nadide birer yetenek sanan ancak bu sanıyı destekleyecek hemen hemen hiç dayanağa sahip olmayan öyle çok kısa saçlı genç kadın ve öyle çok uzun saçlı genç erkek vardı ki, aralarından biri tutup da kendini herhangi bir alanda deha ilan etti mi, ister istemez şüpheli konumuna düşüyordu. Öte yandan, hiç farkında olmadan bir meleği eğlendirme ve hor görme tehlikesi de her zaman için söz konusuydu. İçler acısı bir Sledonti vakası yaşamışlardı, Baykuş Caddesi yargı salonunda küçümsenen ve yüz bulamayan bu dram şiirleri üstadı, sonradan usta şarkıcı sıfatıyla yerlere göklere sığdırılmaz olmuştu, hem de Grandük Konstantin Konstantinoviç, yani Sylvia Strubble'a göre "Romanoff'ların en tahsillisi" tarafından. Gerçi Sylvia Strubble, Rusya imparatorluk ailesinin her bir ferdini tanıyormuşçasına konuşsa da aslında tek tanıdığı bir gazete muhabirinden, tarifi kendisine aitmişçesine edalarla Borç çorbası içen genç bir adamdan ibaretti. İşte bu dram şai-

ri Sledonti'nin "Ölüm ve İhtiras Şiirleri" eseri, yedi ayrı Avrupa diline çevrilmişti ve binlerce satıyordu, üstelik kısa süre içinde Suriye Arapçası çevirisi de çıkacaktı. Bu vakadan sonra, Nürnberg'in kavrayışı kuvvetli eleştirmenleri fazla çabuk ve geri alınmaz hükümlere varmaktan biraz çekinir olmuştu.

Knopfschrank'ın çalışmalarına gelince, restoranın müdavimleri bunları inceleme ve takdir etme fırsatından mahrum kalmıyorlardı. Knopfschrank kendisini büyük bir kararlılıkla restorandaki ahbablarının sosyal hayatından uzak tutsa da, sanat eserlerini ahbablarının meraklı bakışlarından saklama anlayışında değildi. Her akşam, daha doğrusu neredeyse her akşam, saat yedi sularında restorana giriyor, her zamanki masasına oturuyor, karşısındaki sandalyeye hacimli, siyah bir resim çantası bırakıyor, restoranın diğer müşterilerini ayırım gözetmeksizin başıyla selamlıyor ve ciddiyetle yeme içme işine girişiyordu. Kahve aşamasına geçince de sigarasını yakıyor, resim çantasını önüne çekip içindeki resimleri karıştırmaya başlıyordu. Uzun uzadıya değerlendirip son yaptığı çalışma ve eskizler arasından bir iki tanesini seçiyor ve bunları usulca masadan masaya gezdiriyor, restoranda yeni müşteriler varsa bunlara özel ilgi gösteriyordu. Her eskizin arkasında sade bir yazıyla "Fiyatı on şilin" yazıyordu.

Eğer çalışmaları apaçık bir deha alameti farikası ile öne çıkmıyordusa bile, hiç olmazsa alışılmadık ve değişmez konusuyla kayda değer resimlerdi. Bütün çalışmalarında Londra'nın ünlü bir caddesini veya halka açık alanını resmediyordu ancak buralar harabeye dönmüş ve insan nüfusunu kaybetmiş, insanların yerini ise egzotik türlerin zenginliğine bakılırsa Zooloji Bahçelerinden ve gezici hayvan fuarlarından kaçmış olması gereken yabani bir

hayvan topluluğunun doldurduğu yerler oluyordu. “Fisikiyeli havuzlardan su içen zürafalar, Trafalgar Meydanı,” çalışmaları içinde en dikkate değer ve karakteristik eserlerinden biriydi, fakat asıl “Yukarı Berkeley Caddesi’nde can çekişen deveye saldıran akbabalar” adlı tüyler ürperen resmi vardı ki, bu resim daha da büyük bir heyecan uyandırmayı başarıyordu. Ayrıca birkaç aydır üzerinde çalıştığı, şimdi de girişimci bir tacir veya maceraperest bir amatöre satmak için uğraştığı devasa tuvalin fotoğrafları da yanındaydı. “Euston İstasyonu’nda uyuyan sırtlanlar” konulu bu tuval, viraneliğin dipsiz derinliklerini sergileme bakımından en ufak eksiği bulunmayacak bir kompozisyondur.

“Tabii, çalışmaları belki büyük bir deha ürünüdür, sanatta çığır açacak bir şeyler olabilir,” dedi Sylvia Strubble kendisine kulak veren çevresine, “ama belki de hepten delilikten ibarettir. İnsan işin ticari yönüne o kadar önem vermiyor tabii ki, fakat yine de bir tacir kalkıp da şu sırtlanlı resmi, hatta eskizlerinden birkaçını almaya çalışacak olursa, adamın ve eserlerinin asıl değerini bilesek iyi ederiz.”

Bayan Nougat-Jones, “Günün birinde hepimiz, zamanında adamın bütün resimlerini satın almadığımız için kendimize lanetler okuyacağız belki de,” dedi. “Öte yandan da, etrafta o kadar çok hakiki yetenek varken, insanın biraz saçma bir tuhaflik gibi görünen bir şeye öyle pat diye on şilin yatırası gelmiyor. Demişken, bize geçen hafta gösterdiği ‘Albert Anıtı’na tünemiş bağırtlak kuşları’ resmi çok etkileyiciydi, elbette ki resimdeki ustalığın ve konuyu işleme biçimindeki derinliğin farkına varabildim ama ben resimdeki Albert Anıtı’nı gerçeğine hiç mi hiç benzetemedim, hem Sör James Beanquest’in dediğine göre bağırtlaklar tünemez, yerde uyurlarmış.”

Pomeranyalı ressam her ne yeteneğe veya dehaya sahip olursa olsun, apaçık ki bu yetenek paraya dönüşecek şekilde kabul göremiyordu. Eskizlerle dolu resim çantası bir türlü hafiflemiyordu, Nürnberg'in kıvrak zekâlılarının "Euston Siestası" adını verdiği devasa tuval de halen alıcı bulamamıştı. Maddi mahcubiyetin dışa dönük ve görünür emareleri fark edilebilir hale gelmeye başlamış; yemek masasında boy gösteren yarım şişe kırmızı şarap yerini küçük bir bardak biraya bırakmış, zamanla biranın yerini de su almıştı. Bir şilin altı peni fiyatındaki akşam yemeği menüsü, her akşamki öğünü olmaktan çıkıp pazar günleriyle sınırlı bir lüks hâline geldi; ressam diğer günlerdeyse yedi penilik omletin yanında biraz ekmek ve peynire kanaat ediyordu, hatta restorana hiç uğramadığı akşamlar bile oluyordu. Kendi meselelerinden bahsettiği nadir zamanlarda da konuşmalarında muhteşem sanat dünyası yerine Pomeranya'nın ağırlık kazandığı fark ediliyordu.

Ressam bir gün hasret dolu bir sesle, "Şimdi bizim oralarda işler yoğundur," dedi, "hasat zamanından sonra domuzları çayırlara salmışlardır, çobanlık edecek biri lazımdır. Orada olsam çobanlık yapar, yardımcı olurum. Burada hayat kolay değil; sanatın kıymeti bilinmiyor."

Biri usturuşlu bir tavırla sormuştu: "Peki, niye memleketinizi ziyarete gitmiyorsunuz?"

"Ah, pahalıya patlıyor! Stolpmünde'ye gemiyle geçmek gerekiyor, üstelik kaldığım pansiyona borcum var. Buraya bile birkaç şilin borçluyum. Şu eskizlerimden birkaçını bir satabilsem..."

Bayan Nougat-Jones öneride bulundu: "Belki de, fiyatı biraz düşürseniz bizden birileri memnuniyetle satın alabilir. Tahmin edersiniz, hâli vakti iyice yerinde olma-

yanlar nezdinde on şilin hiçbir zaman için göz kapalı öde-
nebilecek bir miktar değildir. Belki de altı ya da yedi şilin
istesenez...”

Köylü her daim köylüdür. Pazarlık yapıp anlaşma ihti-
malinin bahsiyle bile ressamın gözleri coşkulu bir atıklık-
le parladı ve ağız çizgileri biraz sertleşti.

“Tanesini dokuz şilin dokuz peniye bırakırım,” diye
atıldı, Bayan Nougat-Jones’un konunun peşinden gitme-
mesi üzerine hayal kırıklığına uğramış bir havaya bürün-
dü. Belli ki karşısındaki hanımın yedi şilin dört peni teklif
etmesini beklemişti.

Haftalar hızla akıp giderken Knopfschrank, Baykuş
Caddesi’ndeki restorana gitgide daha nadiren uğrar oldu,
restorana geldiğinde sipariş ettiği yemekler de gittik-
çe daha az doyurucu ve basit yemeklere döndü. Zaman
böyle geçerken utku dolu bir gün yaşandı, ressam akşa-
mın erken saatlerinde sevinçten havalara uçar bir hâlde
restorana geldi ve masasını ziyafet sayılabilecek zengin-
likte mükellef yemeklerle donattı. Mutfağın her zamanki
imkânlarına, neyse ki Coventry Caddesi’ndeki DELIKA-
TESSEN dükkânlarından birinde bulabildikleri bir Po-
meranya lezzeti olan tütsülenmiş kaz göğsü tabağı destek
çıkı, uzun boyunlu şişesindeki Ren şarabı da mükellef
sofraya bir cümbüş ve neşe esintisi getirdi.

Sylvia Strubble, mekâna kendisinden sonra gelen Ba-
yan Nougat-Jones’a, “Besbelli, başyapıtını satmış,” diye
fısıldadı.

Karşılığı yine bir fısıltı oldu: “Kimi almış?”

“Bilmiyorum, daha bir şey demedi ama Amerikalı biri
almış olmalı. Görüyor musun, tatlı tabağında minik bir
Amerikan bayrağı var, hem de müzik kutusuna üç kere
para atıp ilkinde ‘Yıldız Bezeli Sancak’ı, ikincisinde Sousa

marşını, sonuncuda yine ‘Yıldız Bezeli Sancak’ı çaldı. Kesin Amerikalı bir milyonere sattı, belli ki çok büyük bir para aldı; gözlerinin içi gülüyor, kıkırdayıp duruyor.”

Bayan Nougat-Jones, “Resmi kim satın almış, sormamız lazım,” dedi.

“Hişt! Yok, sorma. Hadi gidelim de güya ünlendiğini bilmiyorken biraz eskizlerinden satın alalım, ününden haberdar olduğumuzu fark ederse fiyatları ikiye katlar. Nihayet başarıyı yakaladı ya, öyle mutluyum ki. Sen de biliyorsun, kendisine her zaman güvenmişimdir.”

Bayan Strubble, tanesi on şiline Yukarı Berkeley Caddesi’nde can çekişen deve resmini ve Trafalgar Meydanı’nda susuzluklarını gideren zürafaların resmini aldı; Bayan Nougat-Jones ise yine aynı fiyata tünemiş bağırtlak kuşları çalışmasını kapattı. Ressamın daha iddialı nitelikteki resmi “Athenaeum Kulübü’nün merdivenlerinde Kanada geyiğinin kurtlarla dövüşü” ise on beş şiline alıcı buldu.

Haftalık bir sanat dergisinde arada bir kısa yazıları yayınlanan genç bir adam, ressama sordu: “Peki şimdiki planlarınız nedir?”

“İlk gemiyle Stolpmünde’ye dönüyorum,” diye yanıt verdi ressam, “geri gelmeyeceğim, buralara bir daha adım atarsam ne olayım.”

“Peki ya çalışmalarınız? Ressamlık kariyeriniz ne olacak?”

“Ah, o işte para yok, karın doyurmuyor. Bugüne dek bir tane eskizimi bile satamamıştım. Bu akşam sizler birkaç tanesini aldınız, o da artık buralardan gidiyorum diye, öncesinde bir tane bile alan olmamıştı.”

“İyi de, hani bir Amerikalı..”

“Ah, şu zengin Amerikalı,” diye kıkırdadı ressam.

“Şükürler olsun. Bizim domuz sürüsünü çayıra sürerlerken adam arabasıyla dosdoğru sürüye dalmış. En semiz domuzlarımızdan çoğunun ölümüne sebep olmuş ama bütün zararı da karşılamış. Ederinden fazla bile para vermiş herhalde, hatta bizimkiler domuzları bir ay boyunca semirtip pazarda satışa çıkarsalar bile kazanabilecekleri paranın kat kat fazlasını ödemiş çünkü acelesi varmış, bir an önce Gdańsk’a gitmesi gerekiyormuş.

“İnsanın acelesi oldu mu, kendisinden kaç para isterlerse istesinler, ödemesi gerekir. Tanrı zengin Amerikalılardan razı olsun, her zaman aceleleri var. Şimdi annemle babamın eline yüklü bir meblağ geçmiş oldu, bana da para gönderdiler ki borçlarımı ödeyip eve dönebileyim. Pazar-tesi yola çıkıp geri dönmek üzere Stolpmünde’ye gidiyorum, buralara bir daha adımımı atmayacağım.”

“Peki ya şu tablonuz, sırtlanlı olan?”

“O tablo işime yaramayacaktı. O kadar kocaman bir tuvali Stolpmünde’ye taşımamın imkânı yoktu, ben de yaktım gitti.”

Kendisi zamanla unutulup gidecektir ama Knopfschrank konusu şu an Soho’nun Baykuş Caddesi’ndeki Nürnberg Restoran’ın kimi müdavimlerinin sinesinde neredeyse şair Sledonti’yle boy ölçüşecek ölçüde büyük bir yara bırakmış durumda.